

Σταματία Καραγεωργίου - Πάπιστα

KONITSA

Στα αγιασμένα αχνάρια

του Αγίου Παΐσιου

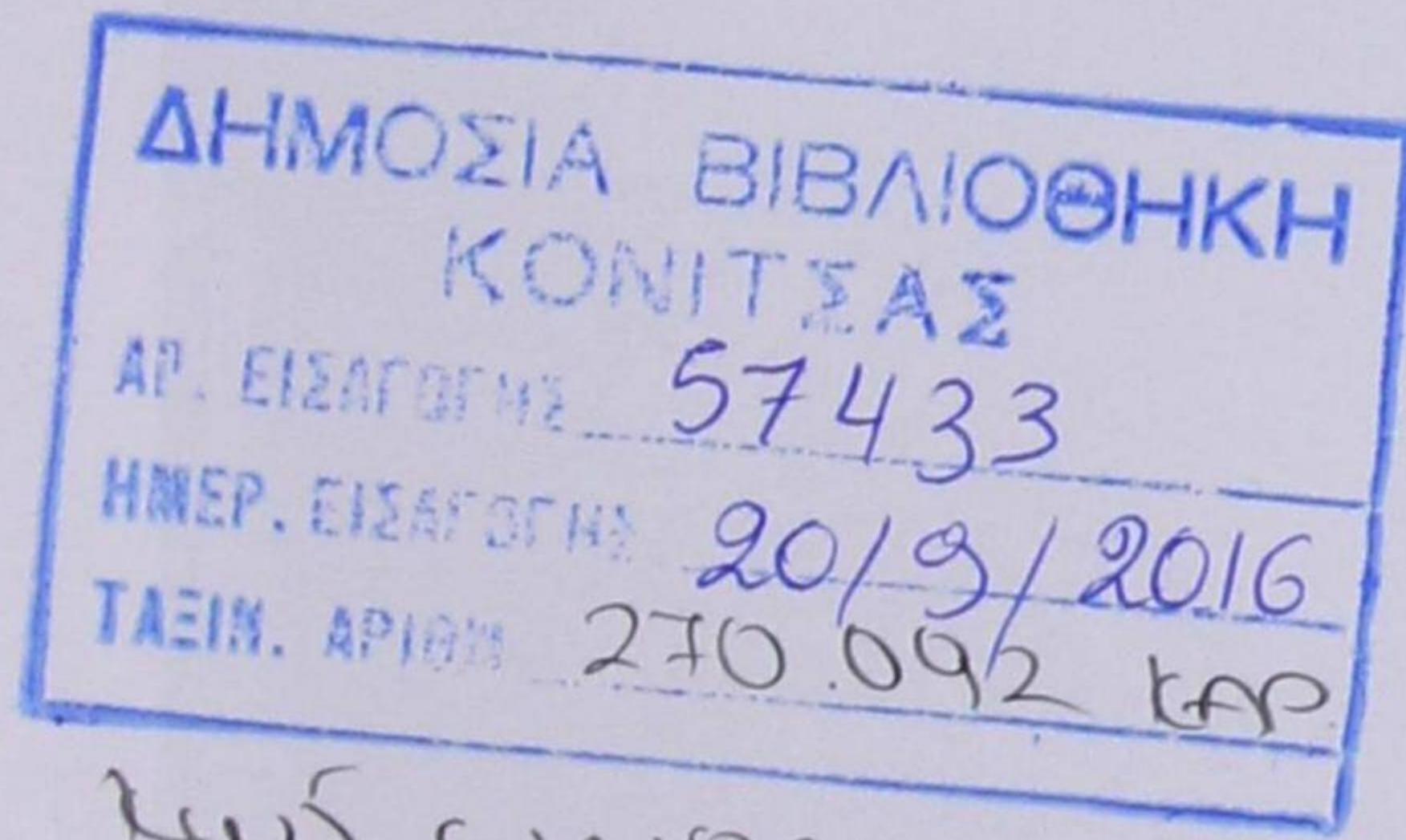
Δήμος Κόνιτσας

22
Mura

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ**
44100 ΚΟΝΙΤΣΑ ☎: 2655024144
ΑΦΜ: 805161842 - ΔΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΟΝΙΤΣΑ
ΣΤΑ ΑΓΙΑΣΜΕΝΑ ΑΧΝΑΡΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

Σταματία Καραγεωργίου - Πάπιστα

**ΚΟΝΙΤΣΑ
ΣΤΑ ΑΓΙΑΣΜΕΝΑ ΑΧΝΑΡΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ**

Δήμος Κόνιτσας

Κεντρική Διάθεση:
Δήμος Κόνιτσας
Τηλ. 2655023000

*Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης
στα βήματα του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη.*

Δυό λόγια γιά τόν αναγνώστη

‘Ο νέος “Αγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, “Οσιος Παΐσιος ὁ Ἅγιορείτης, εἶναι λίαν δημοφιλής, ὅχι μόνον στούς “Ελληνας Ὁρθοδόξους, ἀλλά καὶ σέ ξένους λαούς, ίδιαίτερα στούς λαούς τῆς Ὄμοδοξης Ρωσίας.

Τά τελευταῖα χρόνια, πολλά βιβλία ἔχουν δεῖ τό φῶς τῆς δημοσιότητος, σχετικά μέ τόν ιερόν ἄνδρα. Κάποια παρουσιάζουν, ἵσως, ὑπερβολές, μερικά καὶ ἀνακρίβειες, ὅχι βέβαια ἀπό κακήν πρόθεσιν, ἀλλά ἀπό τήν πολλήν ἀγάπην πρός τόν “Αγιον, οἱ συγγραφεῖς τους δέν διασταυρώνουν τά ὅσα στοιχεῖα διαθέτουν, προκειμένου νά ἐκδοθῇ τό βιβλίον τους ὅσο πιό γρήγορα γίνεται. Ἀνάμεσα στό πλῆθος τῶν βιβλίων αὐτῶν, ξεχωρίζει τό πόνημα της κ. Σταματίας Καραγεωργίου - Πάπιστα μέ τόν τίτλον «Κόνιτσα. Στά ἀγιασμένα ἀχνάρια τοῦ Ἅγιου Παΐσιου», τό ὅποιον ἐξέδωσε προσφάτως ὁ Δήμος Κονίτσης. Ἡ συγγραφέας ἦλθε ἐπανειλημμένως στήν Κόνιτσα, βρῆκε ἀνθρώπους, πού ἐγνώριζαν τόν “Αγιον, ἔψαξε, ρώτησε, διασταύρωσε τίς πληροφορίες της· καὶ τό ἀποτέλεσμα εἶναι αὐτό πού κρατᾶτε στά χέρια σας.

Ἡ ἐκδοσις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀποβλέπει εἰς

δύο σκοπούς: Ὁ πρῶτος εἶναι νά ἔλθουν πολλοί ἀπό ὅσους θά τό ἀναγνώσουν, σέ γνωριμία μέ τόν Ἡγιασμένον Γέροντα. Ὁ δεύτερος εἶναι, τά οἰαδήποτε ἔσοδα προκύψουν ἀπό τήν διάθεσίν του, νά προσφερθοῦν εἰς τόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Ὁσίου, τοῦ ὅποίου ἡ ανέγερσις ἀρχίζει ὅσονούπω εἰς Κόνιτσαν.

Χαίροντες καί ἀγαλλόμενοι ἐπευλογοῦμεν τήν παρούσαν ἔκδοσιν, εὐχόμενοι ὅπως οἱ ἀναγνῶσται βαδίσουν εἰς τά «ἀχνάρια» τοῦ Ἅγίου Παϊσίου, ὥστε μέ τίς πρεσβεῖες Του νά ἀξιωθοῦν νά γίνουν καί αὐτοί πολῖται τοῦ Παραδείσου.

‘Ο Δρυΐνουπόλεως, Πωγιωνιανῆς καί Κονίτσης
’Ανδρέας

Το Αρχιερείοντος, Θρησκευτικής Αρχές

Χαιρετισμός Δημάρχου

«Σου ’παν δεν ζει, δεν είναι πια εδώ.
Σε γέλασαν. Οι Άγιοι ποτέ δε φεύγουν...»

Αυτά είναι λίγα μόνο από τα λόγια με τα οποία κλείνει αυτό το βιβλίο, στο οποίο περιγράφεται με αξιοθαύμαστη διεισδυτικότητα και βαθιά ενσυναίσθηση η ασκητική ζωή, η προικισμένη με θεία χαρίσματα προσωπικότητα και η ιερή πολυτίμητη προσφορά του Αγίου μας, του Αγίου Παϊσίου.

Αρχίζοντας από την ημέρα που ο Άγιος άνοιξε τα μάτια του στο επίγειο φως, στις 25 Ιουλίου του 1924, εκεί στα μακρινά Φάρασα της Καππαδοκίας, η άξια συγγραφέας, την οποία θερμά ευχαριστούμε ως Δήμος Κόνιτσας για την προσφορά της αυτή, παίρνει τον αναγνώστη από το χέρι και του κάνει ένα ανεκτίμητο δώρο, να γίνει ένας αόρατος συνοδοιπόρος του. Τον ακολουθεί σε όλες του τις επίγειες διαδρομές, παρακολουθεί επεισόδια της ζωής του, συναισθάνεται τις ταλαιπωρίες και τα σωματικά του βάσανα, νιώθει το βάρος του σταυρού που εκείνος θεληματικά και αποφασιστικά σηκώνει, ενώ συγχρόνως αφουγκράζεται τη διαρκή και ασίγαστη προσευ-

χή του κι ακούει θαρρείς τα βήματά του, εδώ, στα πέτρινα δρομάκια της Κόνιτσας.

Οι τίτλοι των δέκα κεφαλαίων του βιβλίου προϊδεάζουν πολύ εύστοχα τον αναγνώστη σχετικά με τις περιόδους της ζωής του Αγίου στις οποίες αναφέρονται. Αρχίζουν με τον «Ξεριζωμό», που υπέστησαν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας, λόγω της αναγκαστικής αποχώρησής τους με την ανταλλαγή πληθυσμών, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Συνεχίζονται με τα «παιδικά χρόνια», τη βιωματική του σχέση με το ξωκλήσι της «Αγίας Βαρβάρας», που έγινε το καταφύγιό του και όπου του αποκαλύφθηκε ο ίδιος ο Χριστός. Υστεραία έρχονται τα χρόνια της κατοχής, τα χρόνια που υπηρέτησε ως διαβιβαστής στο στρατό, η επιστροφή στην πόλη, οι δυσκολίες στην προσπάθειά του να ανταποκριθεί στο κάλεσμα προς τον μοναχισμό και να γίνει «Ασυρματιστής της Μητέρας Εκκλησίας» στο Αγιο Όρος.

Η συνέχεια γράφεται στην Ιερά Μονή Στομίου, όπου με πρόφαση την κακή του υγεία, ήρθε ανταποκρινόμενος στο πρόσταγμα της Παναγίας, να αναστυλώσει και να ξαναστήσει το καμένο μοναστήρι Της, αλλά και για να βιώσει πλήρως την «ξενιτεία», που συνιστά μία από τις βασικές αρχές του μοναχισμού. Εκεί υπερβαίνοντας κάθε ανθρώπινη δύναμη, κατάφερε τόσα πολλά και με τη Θεία Χάρη βοήθησε με αμέτρητους τρόπους τους ανθρώπους γύρω του. Εκεί το ολόψυχο πλησίασμα στον Θεό, τον Δημιουργό,

τον έκανε φίλο με όλα τα δημιουργήματά Του, ακόμη και με τα πιο άγρια και δηλητηριώδη ζώα.

Από το Στόμιο η προσευχή του Αγίου απλωνόταν αδιάκοπη σ' όλη την Κόνιτσα. Θεωρούσε τον κάθε άνθρωπο αδερφό και ένιωθε τον πόνο του δικό του πόνο. Έχοντας ως αντίδοτα, στη μεν φτώχια την αγάπη του, στη δε πλάνη –που πάντα καραδοκεί– την αλήθεια του Χριστού προσέφερε πάντα την αμέριστη συμπαράστασή του, όπου υπήρχε ανάγκη, συνοδεύοντάς την με λόγο που στάλαζε βάλσαμο στις πονεμένες ψυχές: «*Μη φοβάστε, δεν πρόκειται να σας αφήσει ο Θεός!*».

Οι δοκιμασίες της ζωής, που στο βιβλίο παρατίθενται με απέραντο σεβασμό και αγάπη, αλλά και η Χάρη του Θεού συνέχισαν να τον συνοδεύουν στα κατοπινά του χρόνια, όταν, έχοντας εκπληρώσει πια το τάμα προς την Παναγιά και παίρνοντας μαζί του στις προσευχές του την Κόνιτσα, τα βήματά του τον έφεραν στο Θεοβάδιστο Όρος Σινά και λίγα χρόνια αργότερα στο Περιβόλι της Παναγίας του Άθω. Εκεί επέστρεψε για να περάσει στις 12 Ιουλίου του 1994 στην ευλογημένη αιωνιότητα.

Το βιβλίο αυτό εκφράζει την ανάγκη των Κονιτσιωτών να τιμήσουν με θυμίαμα ψυχής τον Άγιο τους, που αξιώθηκαν να έχουν κοντά τους, μαζί τους, δίπλα τους. Τον Άγιο που με το σεπτό παράδειγμά του, με τα λόγια και τα έργα του, τους άνοιξε ιερά μονοπάτια Πίστης και

τους κληροδότησε ένα ευλογημένο πρότυπο προς μίμηση, από αυτά που μας είναι τόσο πολύ αναγκαία σήμερα.

Ο Δήμος Κόνιτσας, έχοντας βαθιά συναίσθηση του χρέους, αλλά και της Θείας ευλογίας, γονατίζει ευλαβικά και τιμά την μνήμη του Αγίου μας, του Αγίου Παϊσίου, παρακαλώντας τον να μεσιτεύσει προς τον Χριστό, για κάθε καλό στον τόπο μας και στην πατρίδα μας.

Ο Δήμαρχος Κόνιτσας

Ανδρέας Παπασπύρου

Σημείωμα της συγγραφέως

Η καταγραφή της ζωής ενός ιστορικού προσώπου κρύβει από μόνη της μεγάλες δυσκολίες. Πολύ περισσότερες, ο βίος ενός Αγίου, όπως ο Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης που, όπως όλοι οι Άγιοι, κινείται στον χώρο του υπέρλογου, ενός κόσμου με τον οποίο αποκτά κανείς συμβατότητα, μόνο αφού πετάξει τα «βαρίδια» του κόσμου τούτου και σπάσει τα «πήλινα καλούπια» του.

Μέσα απ' αυτό το πρίσμα, η ύπαρξη αρκετών εν ζωή μαρτύρων που γνώρισαν τον Άγιο από τα παιδικά του χρόνια, παρέχει το πλεονέκτημα της ζωντανής κι άμεσης μαρτυρίας. Ταυτόχρονα, κρύβει τον κίνδυνο της ανάμιξης με αλλότριες ερμηνείες, που δεν αποτυπώνουν το βίωμα του Αγίου. Αντίδοτο στο πρώτο, η διασταύρωση των γεγονότων. Στο δεύτερο, η άποψη του ίδιου του Αγίου που, χάρη στην τεχνολογία, εν πολλοίς έχει διασωθεί. Ο Όσιος Παΐσιος έχει αποκαλύψει αρκετά περιστατικά της ζωής του, που έχουν ήδη δημοσιευθεί ως προϊόν απομαγνητοφωνημένων συζητήσεων, παραδίδοντάς τα με την αυθεντική τους ερμηνεία, τη δική του.

Η κάθε μαρτυρία, βέβαια, διατηρεί τη δική της αξία και η εμπειρία της συλλογής αυτών των

μαρτυριών παραμένει συγκλονιστική. Από αυτή την άποψη, η έρευνα υπήρξε για μένα προσκύνημα. Η συνάντηση με όσους τον γνώρισαν, ήταν χαρά και ξεδίψασμα. Ελπίζω να μην τους ενόχλησα πολύ. Εκείνοι με δέχθηκαν με αγάπη και μου προσέφεραν απλόχερα την φιλοξενία τους, ακόμα κι όταν νόμιζαν ότι δεν έχουν τίποτα σημαντικό να καταθέσουν.

«Βοηθήθηκα πολύ απ' όλους, για να κάνω κατά κάποιον τρόπο το λίχνισμα των πληροφοριών και να μείνει μόνο το καθαρό σιτάρι στην σακκούλα των στοιχείων»¹.

Με τα λόγια αυτά ο Όσιος Παΐσιος κατέγραψε τη δική του εμπειρία από τη συλλογή στοιχείων για τον βίο του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκου. Ομολογώ ότι δεν θα μπορούσα να βρω λόγια που να με εκφράζουν καλύτερα.

Σε κάθε περίπτωση, η ακρίβεια είναι κύριο ζητούμενο. Ίσως τα γεγονότα να μην περιγράφονται με τον τρόπο που κάποιοι θα ήθελαν, ίσως να έχουν διαφωνίες σε λεπτομέρειες. Ωστόσο, ο Όσιος Παΐσιος έχει δώσει απάντηση και σ' αυτό.

«Ο σκοπός μου φυσικά δεν ήταν να κάνω επιστημονική εργασία, αλλά να συγκεντρώσω μόνο τον πνευματικό του πλούτο, για να τραφεί καμιά ψυχή. Εάν έβρεχε ή χιόνιζε την ημέρα που γεννήθηκε ή αν ο Τούρκος τζανταριάς ήταν απ' το Γιαχ-Γυαλί ή από τη Νίγδη, ούτε κι αυτό με ενδιέφερε.»²

Ανάλογα, λοιπόν, αν ένα περιστατικό συνέβη

τον έναν ή τον άλλο χρόνο ή αν το τάμα έγινε εδώ ή εκεί, δεν αλλοιώνει την ουσία.

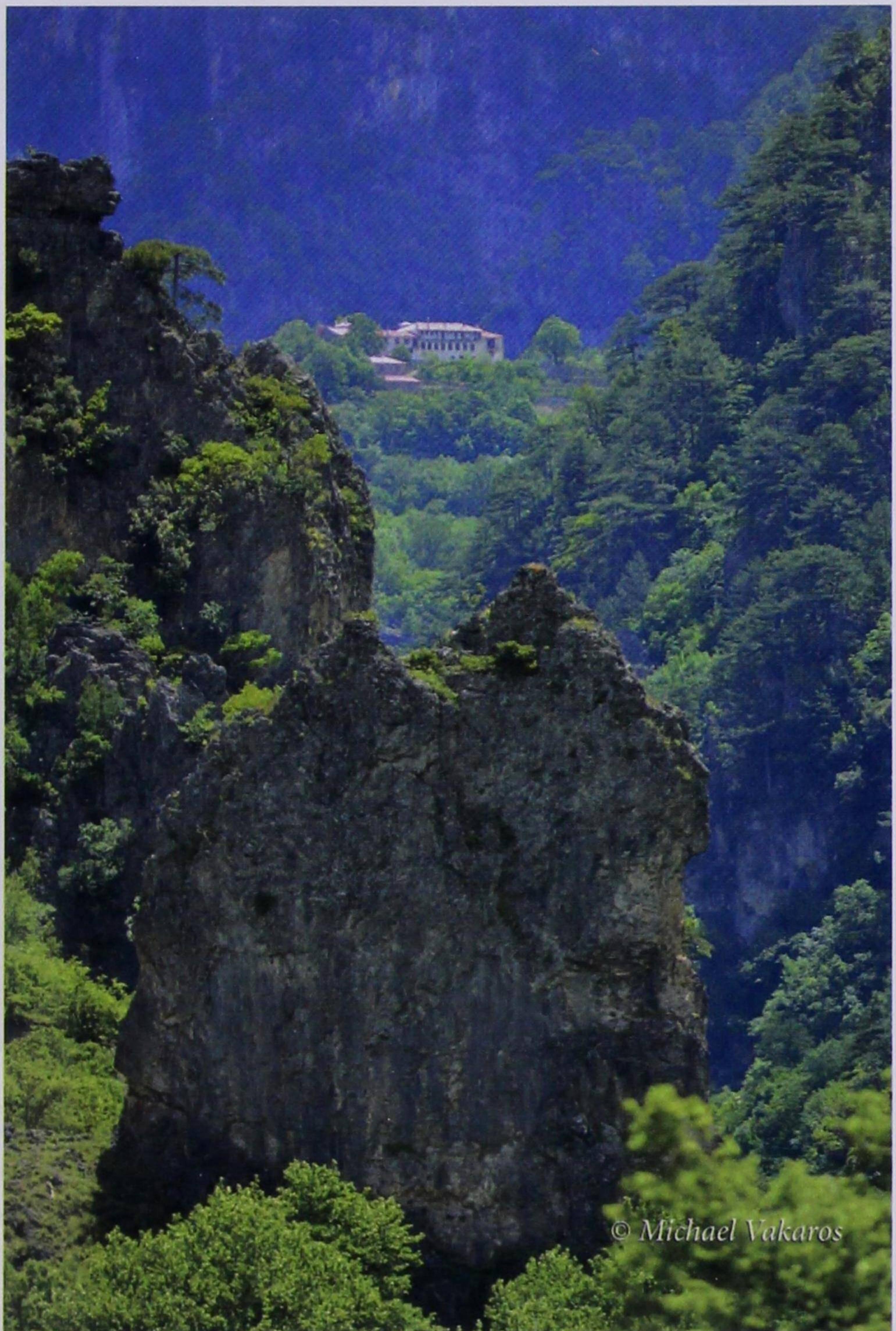
Αν κάποιοι περίμεναν μέσα απ' τις γραμμές να διαβάσουν για τα ατέλειωτα θαύματα ή τις προφητείες του Αγίου, φοβάμαι ότι θα απογοητευτούν. Τα θαύματα δεν είναι αυτοσκοπός, ούτε προσφέρονται για λόγους γνωσιολογικούς ή ψυχαγωγικούς. Από αυτήν την άποψη, η δραστηριότητα του Οσίου Παϊσίου δεν τερματίστηκε με την κοίμησή του, μάλλον τότε απέκτησε μεγαλύτερη αμεσότητα. Όσο παράξενο κι αν ακούγεται, η πίστη κάνει θαύματα, αλλά δεν χρειάζεται θαύματα. Πίστη είναι η απόλυτη βεβαιότητα ότι ο Παντοδύναμος και Πανάγαθος Θεός, ως Δημιουργός των φυσικών νόμων, έχει απαράγραπτα την ευχέρεια να τους αλλάζει όποτε θέλει και δεν διστάζει να το κάνει, όποτε αυτό εξυπηρετεί –όχι μια χοϊκή απαίτηση αλλά– το σχέδιο της σωτηρίας. Το ερώτημα που αφορά εμάς είναι, τί έκανε ο Άγιος για να αποκτήσει τόση παρρησία προς τον Θεό, ώστε η ευχή του να Τον «αναγκάζει» να παραβαίνει τους νόμους που έφτιαξε.

Προσπαθώντας να δώσει απάντηση σ' αυτό, η έρευνα –και η διήγηση του βιβλίου αντίστοιχα– περιορίζεται στα χρόνια που ο Όσιος Παΐσιος έζησε στην Κόνιτσα και που, αθροιστικά, συμπληρώνουν τη μισή του ζωή. Ελπίζω ο αναγνώστης να μην εκλάβει αυτό το πόνημα ως βιογραφία μισή. Το υπόλοιπο του βίου του είναι ασφαλώς πλουσιότερο, ένα ξεχείλισμα της πλού-

σιας Θείας Χάριτος που του δόθηκε. Ωστόσο, είναι εξ ίσου σημαντικό να ανακαλύψουμε τον τρόπο με τον οποίο «γέμισε» το δοχείο του ώστε να υπερχειλίσει και να σκορπίσει στην οικουμένη ουράνια μοσχοβολιά. Αυτό το ξεχείλισμα θεμελιώθηκε στις απαρχές της βιωτής του, όπου ο πόθος του να περάσει απ' το «κατ' εικόνα» στο «καθ' ομοίωσιν» εκδηλώνεται ανάγλυφος και σημαδεύει τα σταυροδρόμια του. Για τον ίδιο, η ψυχή του υπήρξε μια ξυλόγλυπτη εικόνα που καλλιτεχνούσε αδιάκοπα κι εντατικά από την αρχή ως το τέλος. Ακόμα κι ο Όσιος Παΐσιος ξεκίνησε από τις μικρές επιλογές για να ανέβει στα δυσθεώρητα ύψη κι είναι ανάγκη να ξέρουμε πώς αντιμετώπισε εκείνος τα ανθρώπινα διλήμματα για να αντιμετωπίσουμε κι εμείς τα δικά μας.

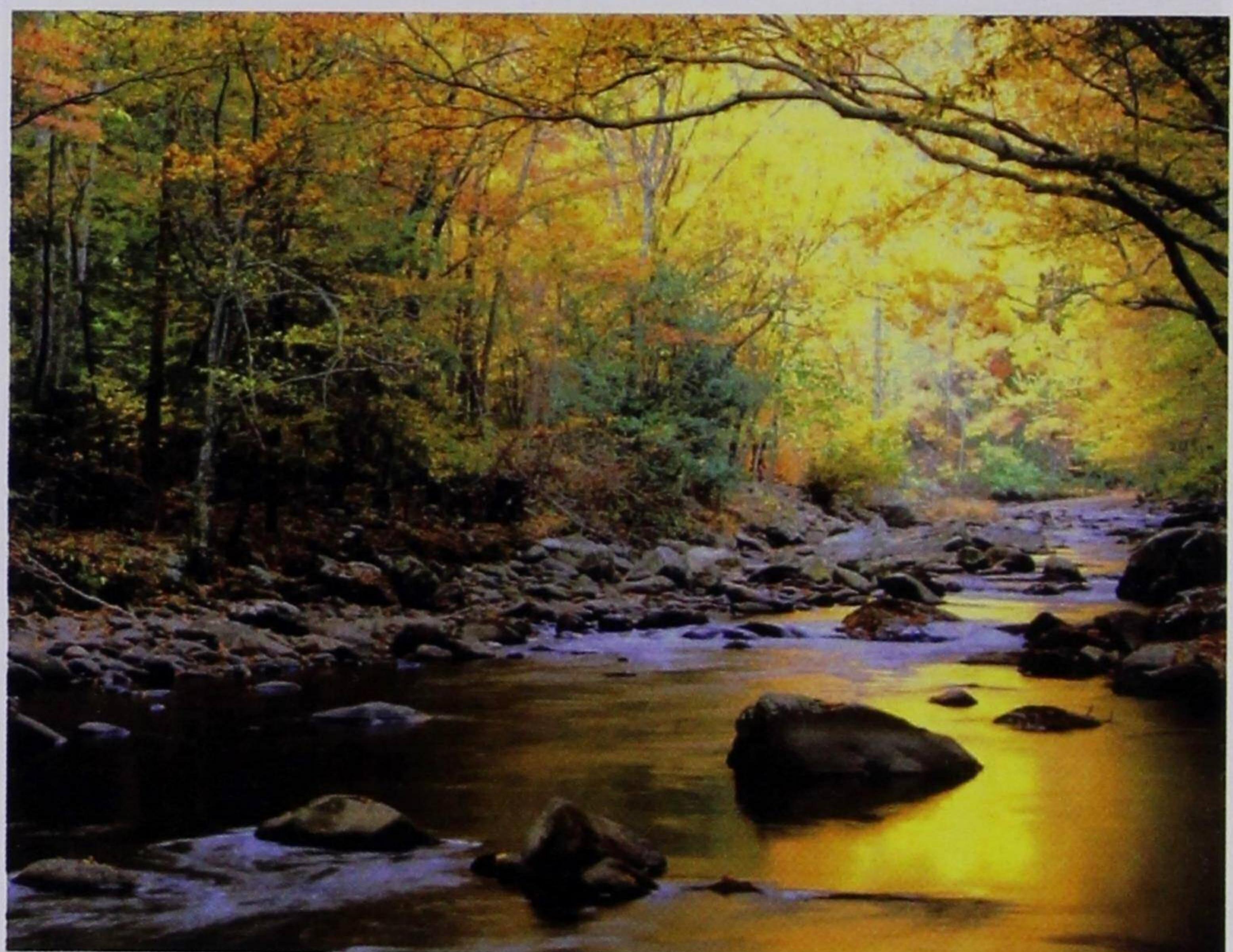
Τιμή αγίου, μίμησις αγίου, κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο. Για να σπάσουμε, λοιπόν, τα «πήλινα καλούπια» μας, δεν χρειάζονται θαύματα, αλλά βήματα. Αυτή είναι η ουσία, όπως και η φιλοδοξία του βιβλίου. Ν' αποκαλύψει τα δικά του βήματα, αυτά που μας καλεί ν' ακολουθήσουμε, από τη γη στον ουρανό. Αμήν.

Σταματία
Καραγεωργίου - Πάπιστα

© Michael Vakaros

*Iερά Μονή Στομίου,
μέσα απ' τον φακό του Μιχαήλ Βακάρου*

A' ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ

«Η εμπιστοσύνη στον Θεό για ό,τι δεν γίνεται ανθρωπίνως, είναι μια μυστική συννεχής προσευχή με θετικά αποτελέσματα.» Όσιος Παΐσιος³

Βήματα...

Τ' ακούς ακόμα στα πέτρινα δρομάκια της Κόνιτσας ν' ακροπατούν πάνω στις λίθινες πλάκες.

Βήματα ανάλαφρα...

Βήματα μιας πορείας σταθερής και υψωτικής...

Τα βήματα ενός Αγίου...

Του δικού μας Αγίου...

Η ζωή του Οσίου Παΐσιου σημαδεύτηκε ανεξίτηλα από έναν σταυρό. Κάτω απ' τη σκιά του σταυρού ξετυλίχτηκε η επί γης πορεία του. Μ' αυτό το φόρτωμα του σταυρού πορεύτηκε. Ένα φόρτωμα που, όχι απλώς κουβάλησε στους ώμους αγόγγυστα σ' όλα του τα επίγεια μονοπάτια, αλλά φρόντιζε ο ίδιος ν' αυξάνει το βάρος του με τις πνευματικές του ασκήσεις, να τον κάνει να μοιάσει στον βαρύτατο σταυρό του Κυ-

ρίου. Γιατί ο πιο μεγάλος πόθος του ήταν να μιμηθεί τον Θεό Πατέρα που αγάπησε βαθιά, πλατιά, μεστά. Κι όμως, αυτή η «αλλόκοτη» – για μας τους «γνωστικούς» – επιλογή ήταν η ίδια η δύναμή του...

Η γέννησή του ανέτειλε σημαδεμένη κι αυτή μ' έναν σταυρό, μια κι ο ερχομός του ζυμώθηκε με τον ξεριζωμό...

Το όγδοο παιδί του Πρόδρομου και της Ευλογίας ήρθε ανήμερα της Αγίας Άννας, στις 25 Ιουλίου του 1924, χωρίς να βρει μπροστά του τη χαρά και τα χαμόγελα που πρωταντικούζει μια καινούργια ζωή. Λες κι ήταν αυτό το βρέφος που έφερε στα μακρινά Φάρασα, στα βουνά της Καππαδοκίας, την τρομερή είδηση της αναγκαστικής αποχώρησης των Ελλήνων απ' όλη τη Μικρά Ασία⁴.

Μέσα στη μαύρη συμφορά, ο Θεός είχε φροντίσει να στείλει στους πιστούς Φαρασιώτες έναν ολόδικό τους «Μωϋσή». Τον μοναχό Αρσένιο, τον εφημέριο του χωριού που με το ασκητικό του πνεύμα, την ευλάβεια, τους αδιάκοπους αγώνες του προς την τελειότητα, είχε ελκύσει πλούσια τη χάρη του Θεού και το ίδιο πλούσια τη σκορπούσε τριγύρω. Αυτή η Χάρη ήταν τόσο άμεσα ορατή, ώστε οι Φαρασιώτες μαρτυρούν ακόμα τα πάμπολλα θαύματα που 'χανε δει απ' τον ασκητικό καλόγερο, που 'ταν γι' αυτούς παπάς και δάσκαλος, γιατρός μα και προστάτης. Αυτός τους ευλογούσε και χάνονταν οι αρρώ-

στιες τους, αυτός με την αδιάκοπη προσευχή γινόταν η ασπίδα τους από τις επιβουλές των áτακτων Τούρκων, από τους Τσέτες που 'ταν ο φόβος και ο τρόμος των ελληνικών χωριών. Είχε κερδίσει επάξια τον βαθύ σεβασμό των Φαρασιώτων, που τον αγαπούσαν και τον εμπιστεύονταν κι έλεγαν γι' αυτόν με θαυμασμό ότι «η ευχή του τρυπάει και το λιθάρι». Δίκαια λοιπόν ο μοναχός Αρσένιος, πολύ πριν γίνει ο Καππαδόκης Άγιος Αρσένιος óλων των πιστών, έγινε ο ταγός, ο Χατζηφεντής των Φαρασιώτων.

Μέσα στην αναστάτωση της φυγής, οι Φαρασιώτες βρέθηκαν απασχολημένοι με τις ετοιμασίες της θλιβερής αναχώρησης. Με περίσκεψη κι αίσθημα ευθύνης áρχισε να ετοιμάζεται κι ο Χατζηφεντής. Πρώτη του μέριμνα να βαπτίσει óσα παιδιά ήταν αβάφτιστα, να 'χουν τη Χάρη και την ευλογία του Θεού σ' αυτόν τον Γολγοθά, μήπως χαθεί κάποιο απ' αυτά στον μακρύ δρόμο. Ανάμεσά τους, κι ετούτο το βρεφούδι μόλις δεκατριών ημερών, το παιδί του Προδρόμου και της Ευλογίας.

Βέβαια, στα Φάρασα δεν ήταν σπάνιο ο καλόγερος να μην κάνει τα χατίρια των γονιών και να δίνει στα μωρά ονόματα áλλα απ' αυτά που του ζητούσαν, ονόματα áγνωστα, παράξενα. Με τον παράδοξο αυτόν τρόπο προστάτευε τους χωριανούς από τα γλέντια και τις ατέρμονες οινοποσίες με τις οποίες οι Φαρασιώτες είχαν συνδέσει τις ονομαστικές εορτές, όπως κι απ' τους καυγάδες και τις συμπλοκές στις οποίες κατέλη-

γαν συνήθως. Πολλοί, κρίνοντας επιδεμικά, το έβλεπαν σαν μια απ' τις πολλές «ιδιοτροπίες» του καλόγερου. Όσοι όμως έμπαιναν στον κόπο να εξετάσουν πιο βαθιά, συνειδητοποιούσαν ότι με τέτοια εξωτερικά «καπιά»⁵ σκέπαζε τα πολλά χαρίσματα που ο Θεός του 'χε δωρίσει.

Μόλις πήρε στα χέρια του ετούτο το μωρό, κάτι ιδιαίτερο αισθάνθηκε ότι τον έδενε μαζί του. Στράφηκε άξαφνα προς τη γιαγιά του παιδιού για να της πει:

—Ε, Χατζηαννά⁶, τόσα παιδιά σου βάφτισα! Δεν θα δώσεις και σ' ένα τ' όνομά μου;

Χωρίς να περιμένει απάντηση, ορίζει στη νονά:

—Αρσένιο να το πεις!

Και στους γονείς που προσπαθούν να διαμαρτυρηθούν:

—Εσείς καλά θέλετε ν' αφήσετε άνθρωπο στο πόδι του παππού, εγώ δεν θέλω ν' αφήσω καλόγερο στο πόδι μου;

Ο μικρός Αρσένιος στην αγκαλιά της μητέρας του Ευλογίας

Έτσι ονομάστηκε «Αρσένιος» το βρέφος που έμελε ν' ακολουθήσει

με συνέπεια τα βήματα του Αγίου που το χαρίτωσε με το βάπτισμα, για να γίνει αργότερα ο Ὁσιος Παΐσιος όλων των πιστών.

Τι να 'ταν τούτο; Προφητεία ή προόραση; Κανείς δεν ξέρει για να πει με βεβαιότητα. Ο ίδιος ο Άγιος Παΐσιος αργότερα θα σχολιάσει:

«Είτε η ευχή του ενήργησε ή το είδε με το προορατικό του χάρισμα. Και τα δυο φανερώνουν Άγιο άνθρωπο»⁷.

Για κείνον αλλωστε, αυτή ήταν πάντα η ουσία. Ότι ευλογήθηκε να φέρει το βαρύ όνομα ενός Αγίου. Και όφειλε να πορευτεί με τη βαθιά αίσθηση του χρέους να φανεί αντάξιος, να σταθεί πραγματικά κι ειλικρινά «καλόγερος στο πόδι του».

Αφού ο Χατζηφεντής μύρωσε όλα τα μωρά και τα ανέθεσε στην άγρυπνη προστασία της Θείας Χάριτος, έμενε πλέον απερίσπαστος για να φροντίσει τα Όσια κι Ιερά. Ξεχώρισε εικόνες κι Άγια Λείψανα. Μαζί με το χωριό, θα ερημώνανε κι οι πενήντα εκκλησιές του. Έπρεπε να φροντίσει και τα Ιερά Σκεύη των ναών. Πώς να τα κουβαλήσουν όλα με τις συνθήκες ενός τέτοιου διωγμού. Μα ό,τι επρόκειτο να μείνει πίσω, έπρεπε να φυλαχτεί απ' τους Τούρκους, να γλυτώσει απ' τη βεβήλωση. Μια ολόκληρη βδομάδα έσκαβε, άλλοτε στην κεντρική εκκλησία κι άλλοτε πέρα, στο Κοιμητήρι. Έσκαβε κι έθαβε τα αγιασμένα σκεύη. Τα εμπιστεύθηκε στους προστάτες του χωριού, τους Οσιομάρτυρες Βαραχήσιο και Ιωνά⁸. Κάποια άλλα όρισε να τα

φυλάξουνε οι προσφιλείς νεκροί καθώς θα περιμένουν την Ανάσταση.

Παραμονή της Παναγιάς μπήκε το «ευλογητός» στην προσφυγιά. Πάνω στα ζώα τα παιδάκια, μέσα σε κάσες ανά δυο ή οι πολύ γέροι με τρόφιμα και πράγματα πρώτης ανάγκης. Οι υπόλοιποι πεζοί. Έναν μήνα ολόκληρο παράδερνε το τραγικό αυτό καραβάνι, ώσπου να φτάσει με τα πόδια στη Μερσίνα⁹ για να πάρει το καράβι κι από κει να φτάσει ως τον Πειραιά. Τουλάχιστον θα βγαίνανε σε ελεύθερο ελληνικό λιμάνι, θα συναντούσαν αδελφούς που πίστευαν στον ίδιο Θεό, στην ίδια Παναγία...

Μεσ' στο καράβι τούς βρήκε ο πρώτος κλονισμός. Δυο ναύτες άρχισαν να μαλώνουνε για αιτία ασήμαντη. Τα αίματα άναψαν. Επάνω στον καυγά άρχισαν να βρίζουνε τον Χριστό και την Παναγία... Γύρισαν και τους κοίταξαν βουβοί, στα μάτια ζωγραφίστηκε μια απορία ανάμεικτη με φρίκη. Έλληνες είναι τούτοι; Χριστιανοί; Ούτε οι Τούρκοι δεν έβριζαν έτσι τον Χριστό! Οι παππούδες τους υπέμειναν για εκατοντάδες χρόνια ανομολόγητα δεινά, χύσανε αίμα για να κρατήσουν τον Χριστό! Οι ίδιοι, ξεριζωμένοι παραδέρνανε για το άγνωστο για να φυλάξουνε αυτήν την πίστη! Κι ετούτοι τους την τσαλαπατούσαν χωρίς λόγο, χωρίς ντροπή... Η φρίκη από τα μάτια κύλησε στην καρδιά και έγινε αγανάκτηση. Τους άρπαξαν και τους πετάξανε στη θάλασσα. Μήπως συνέλθουν με το κρύο νερό. Και ευτυχώς, που οι ναύτες σαν θαλασσινοί, ήξεραν καλό κολύμπι.

Σ' αυτό το απαράκλητο καράβι το φορτωμένο ασφυκτικά, ένας ναύτης βιαστικός δεν πρόσεξε το μικρό φασκιωμένο μπογαλάκι και πάτησε πάνω στο μωρό. Η Ευλογία αλλοφρόνησε νομίζοντας ότι ξεψύχησε κι άρχισε να σκούζει. Μια απ' τις συγχωριανές, ανοίγοντας τις φασκιές περίλυπη, διαπίστωσε ότι το μωρό, όχι μονάχα ήταν ζωντανό, αλλά δεν είχε πάθει τίποτα απολύτως.

Ανήμερα του Σταυρού αντικρίσανε λιμάνι ελληνικό. 14 Σεπτεμβρίου. Λες κι ο Σταυρός υψώθηκε εκείνη τη χρονιά για να υποδεχτεί τους σταυρωμένους πρόσφυγες, να μεταγγίσει δύναμη κι αναψυχή σ' όποιον κατέφευγε κάτω απ' τη σκιά του. Ο μικρός Αρσένιος δεν είχε συμπληρώσει ακόμα ούτε δυο μήνες ζωής. Μα ο Σταυρός έδενε άλλον έναν κόμπο στο κομποσκοίνι της δικής του βιωτής. Υψωνόταν και ταυτόχρονα έσκυβε να σημαδέψει εκείνο το παιδί με δύναμη και έλεος, με αγώνα και θυσία...

Στον Πειραιά άρχισε να σκορπίζει το χωριό. Όταν ξεκίνησαν για Κέρκυρα όπου τους έστελναν, κάποιοι προτίμησαν να μείνουν στην Αθήνα. Κι από κει, απ' το κάστρο της Κέρκυρας όπου οι υπόλοιποι στριμώχτηκαν προσωρινά, κάποιοι έφυγαν για Δράμα, άλλοι για το Πλατύ. Όπως ο Χατζηφεντής είχε προειπεί...¹⁰ Εκεί, τους άφησε ο ταγός. Αφού οδήγησε το ποίμνιο με ασφάλεια, παρέδωσε το πνεύμα ο γηραιός Χατζηφεντής διαλέγοντας για τον εαυτό του την αιώνια πατρίδα του ουρανού. Και ήταν 10 Νοεμβρίου 1924.

Οι Φαρασιώτες που απέμειναν, μαζί κι η οικογένεια του Πρόδρομου Εζνεπίδη με τα έξι απ' τα οκτώ παιδιά –μια και τα άλλα δυο είχαν πεθάνει πολύ μικρά– πέρασαν κι άλλους μήνες στο Κάστρο μέχρι να τους στείλουν στην Πλαταριά, έξω απ' την Ηγουμενίτσα. Εκεί, ανάμεσα στις παράγκες και τ' αντίσκηνα όπου έμειναν ξεχασμένοι για ενάμιση χρόνο, έκανε ο μικρός Αρσένιος τα πρώτα άγονα βήματα. Υπήρχαν κάποια τούρκικα χωριά στην περιοχή που οι κάτοικοι τους, με την ανταλλαγή θα έπρεπε να φύγουν στην Τουρκία. Περίμεναν οι Φαρασιώτες με υπομονή να εφαρμοστεί η συνθήκη της Λωζάννης για να μοιραστούν σ' αυτούς σπίτια και χωράφια ανταλλάξιμα. Μάταια περίμεναν. Η Οδύσσειά τους δεν έλεγε να φτάσει σ' ένα τέλος. Κάποτε ήρθε ένας Τούρκος στον καταυλισμό κι είπε στον Πρόδρομο που εδώ και δεκαετίες ήταν ο πρόεδρος του χωριού:

–Εσείς θα φύγετε, εμείς θα καθίσουμε!

Ταράχτηκε εκείνος. Τι λόγος ήταν αυτός που άκουσε; Ρωτώντας έμαθε ότι οι Τούρκοι είχαν δωροδοκήσει δυο βουλευτές κι εκείνοι πέτυχαν να καταγραφούν ως Αλβανοί Μουσουλμάνοι, ώστε να εξαιρεθούν από την υποχρέωση της ανταλλαγής! Αναστατώθηκε! Κατέβηκε αμέσως στην Αθήνα. Προσπάθησε. Άλλα ήταν πλέον αργά. Το θέμα είχε κλείσει. Το μόνο που μπορούσε να γίνει, ήταν να μεταφερθούν κάπου αλλού. Μόλις επέστρεψε, ήρθε εντολή να φύγουν για την Κόνιτσα. Κι έμελε ο τόπος αυτός να γίνει η

δεύτερη πατρίδα του μικρού Αρσένιου, το σκηνικό για τα πρώτα πνευματικά του βήματα. Ήταν τότε μόλις δύο χρονών.

Η Κόνιτσα με τον Αώο να φέρει δίπλα της ανάμεσα στον Σμόλικα και την Τύμφη.

Β' ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

«Είτε καθρέφτης είναι κανείς είτε καπάκι από κονσερβοκούτι, εάν δεν πέσουν οι ηλιακές ακτίνες (πάνω του), δεν λαμποκοπάει.» Όσιος Παΐσιος¹¹

Κόνιτσα...

Ένας χείμαρρος από πέτρινα καστρόσπιτα που στριμώχνονται –θαρρείς– για να χυθούν απ’ τη χαράδρα προς τον κάμπο. Ο Σμόλικας, ψηλός και επιβλητικός, στέλνει αδιάκοπα ανάσες δροσερές από τις χιονοσκέπαστες βουνοκορφές του προς την Τύμφη. Τα έλατα αλύγιστα, αγέρωχα, ίδια με ακοίμητους φρουρούς, ορθώνονται και στεφανώνουνε την πόλη. Λες κι είναι αυτά οι πολεμίστρες ενός φυσικού οχυρού, ενός κάστρου άπαρτου, που ανύσταχτο εποπτεύει την πεδιάδα. Και δίπλα τα νερά του Αώου, γάργαρα και κελαρυστά ξεχύνονται απ’ το επιβλητικό φαράγγι σκοντάφτοντας πάνω στα βράχια, μεσ’ στη βιασύνη να προλάβουν να ενωθούν με τα νερά του Βοϊδομάτη.

Αυτό αντίκρισαν οι Φαρασιώτες φτάνοντας. Κι ίσως λιγάκι να μαλάκωσε, να γλύκανε μια

στάλα η καρδιά απ' τη σκληράδα και την πίκρα του ξενιτεμού. Αυτή η εικόνα, όμορφη σαν ζωγραφιά, θύμιζε κάτι απ' τη χαμένη τους πατρίδα. Κάπως έτσι ήταν και τα Φάρασα. Λιάζονταν απλωμένα στην πλαγιά, κάπου στο βάθος της χαράδρας που χώριζε τα δυο βουνά, τον Ταύρο απ' τον Αντίταυρο, που κι αυτά, πανύψηλα και χιονοσκέπαστα, έστελναν την ίδια παγωμένη ανάσα. Λίγο πιο πέρα απ' το χωριό ο Ζαμαντής, όπως εδώ ο Αώος, κυλούσε βιαστικός μεσ' στο φαράγγι του κι αδιάκοπα συνόδευε με το τραγούδι του γάργαρου νερού τους ήχους της καθημερινής ζωής που εκεί ποτέ δεν υπήρξε ανέμελη. Μόνο τα ερείπια του κάστρου λείπανε, αυτού που δέσποζε στην κορυφή, όπως εδώ απλώνονται τα έλατα του δάσους. Κι οι Τσέτες... Οι Τσέτες που δεν άφηναν σε ησυχία τα χριστιανικά χωριά. Πάλι καλά... Από αυτούς τουλάχιστον, δεν θα 'χανε να κινδυνέψουν κι άλλο...

Αλλά ούτε εδώ η ζωή ήταν εύκολη. Πριν απ' τους Φαρασιώτες άλλοι πρόσφυγες είχανε ρίξει άγκυρα στα μέρη αυτά. Απ' την Καππαδοκία κι αυτοί, απ' το Μιστί. Είχαν ήδη πάρει τα καλύτερα απ' τα ανταλλάξιμα χωράφια. Λίγα απέμεναν. Τα πιο άγονα, τα πιο απόμακρα. Ο Πρόδρομος, ως φυσικός ηγέτης των Φαρασιωτών, παίρνοντας πάνω του την ευθύνη, σαν πατέρας μοίρασε σ' όλους δίκαια κι αρκέστηκε σ' ό,τι περίσσεψε, στο πιο αχάριστο, πιο σκληροτράχηλο κομμάτι γης. Με τη βοήθεια του Θεού θα έτρεφε μ' αυτό την οικογένεια που ήδη μετρούσε εννέα

στόματα μαζί με τη γιαγιά. Και δυο ακόμα, που έμελε να προστεθούν σε λίγα χρόνια.

Τέτοιες εικόνες στάλαζαν στην απαλή ψυχή του Αρσένιου. Του δίκαιου και φιλόξενου πατέρα, που η φτώχεια και η προσφυγιά δεν του άλλαξαν τη συνήθεια να μετατρέπει σε πανδοχείο το φτωχόσπιτο. Της οικογένειας ολόκληρης να συνάζεται για προσευχή μπροστά στο εικονοστάσι. Της μάνας, που έκανε τη λάτρα του σπιτιού μονολογώντας την ευχή¹². Η της Χατζή-Χριστίνας, της γιαγιάς, που αντί για παραμύθια, τον έπαιρνε κοντά της για να του διηγηθεί ιστορίες απ' το Ευαγγέλιο και βίους κάποιων Αγίων. Κι όταν τελείωνε, του έδειχνε τις εικόνες που 'χε φέρει απ' τα Φάρασα και κει τον μάθαινε να προσκυνά, να κάνει τον σταυρό του. Ανάμεσά τους και μια εικόνα που έδειχνε τον Χριστό παιδί να βοηθά τον Ιωσήφ στο ξυλουργείο. Αυτή η εικόνα, η τυπωμένη σε παλιό χαρτί, τυπώθηκε ανεξίτηλα στην παιδική ψυχή του.

Αυτά ήταν τα αναλλοίωτα χαράγματα που σφιχτοδέθηκαν με τα πρώτα του βήματα, για να γίνουν λιβάνι και στακτή, χαλβάνη κι όνυχας¹³, ροδόσταμο και μαγνησία. Κι όσο περνούσε ο καιρός, επίμονα ζυμώνονταν στην τρυφερή καρδιά, ώστε να προσφερθούν στον Κύριο ως ευωδιαστό θυμίαμα μαζί μ' όλη την ύπαρξή του.

Ανάμεσα σε τούτα τα πρώιμα χαράγματα, βαθιά σημάδια άφησε κι η εικόνα του Χατζηφεντή. Από το σπίτι τους δεν έλειψαν οι διηγήσεις γύρω απ' τον Άγιο Αρσένιο. Άλλα για τούτον

τον μικρό, ποτέ δεν ήταν αρκετές. Γι' αυτό έπαιρνε τον δρόμο για το σπίτι του γείτονα, του ψάλτη που είχανε στα Φάρασα και που τον λέγανε Πρόδρομο κι αυτόν. Πήγαινε να «θηλάσει» –όπως χαρακτηριστικά θα πει αργότερα ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος– στα λίγα βιβλία του Αγίου που ο ψάλτης του είχε περισώσει. Και πιο πολύ, για να ρουφήξει το μεγαλύτερο, το «ζωντανό»

Η πατρική οικία του Αγίου στην Κόνιτσα

βιβλίο –όπως έλεγε– που ήταν ο ίδιος ο Πρόδρομος. Μια και συνόδευε τον Άγιο συχνά, είχε ν' αποκαλύψει πολλά απ' τα θαύματα και τα κηρύγματά του. Και κουρνιασμένος δίπλα του, ζητούσε με τις ιστορίες αυτές να σβήσει τη δίψα

του, μια δίψα αλλιώτικη, πιεστική. Να ζεσταθεί απ' τη φλόγα που ένιωθε να καίει μέσα του, που, όσο την έτρεφε, εκείνη θέριευε ανικανοποίητη, χόρταινε για λίγο καιρό και πάλι επέστρεφε αχόρταγη και πιο απαιτητική.

Στην αρχή ίσως να 'ταν τα λόγια του Αγίου Αρσενίου στη δική του βάπτιση, εκείνα που τον έσπρωξαν να λέει από μικρός ότι σαν θα μεγάλωνε, θα γινόταν καλόγερος. Τόσες φορές το 'χε ακούσει απ' τους μεγάλους. Άλλα μια στείρα θύμηση, που όσο περνούν τα χρόνια γίνεται απόμακρη και θολή, δεν αρκεί για να σημαδέψει τη ζωή του ανθρώπου. Ίσως να ήταν η ίδια η παρακαταθήκη του Χατζηεφεντή, αυτή που άφησε κληρονομιά λίγο πριν ξεψυχήσει. Ο Πρόδρομος ο γείτονας, που ήταν εκεί, του το 'χε αναφέρει: «Την ψυχή, την ψυχή να φροντίζετε περισσότερο και όχι τη σάρκα, που θα πάει στο χώμα και θα τη φάνε τα σκουλήκια»¹⁴.

Έτσι άρχισε να φροντίζει την αθάνατη ψυχή, όπως έκανε ο Χατζηεφεντής. Να περιθάλπει τη μικρή φλόγα μέσα του, που την ενδυνάμωνε με τα πρώιμα γυμνάσματα, τη νηστεία, την ηθελημένη κακοπάθεια, τις μετάνοιες, τις άγουρες προσευχές, που τις χαρίτωναν οι πρεσβείες του Αγίου Αρσενίου. Η φλόγα αυτή τον οδηγούσε να κρεμάει την κάθε ελπίδα στον Πανάγαθο Θεό, που όλα τα μπορεί και τίποτε δεν υπάρχει που να μην το ξέρει. Σ' Αυτόν έμαθε να στηρίζεται και να ζητάει θαρρετά, όπως ένα παιδί απ' τον πατέρα, κάνοντας πράξη το «αἴτεῖτε καί δο-

θήσεται ύμῖν, ζητεῖτε καί εύρησετε, κρούετε καί ἀνοιγήσεται»¹⁵.

Όπως εκείνη την ημέρα που έπιασε ξαφνικά μια δυνατή βροχή. Το νερό, σαν καταρράκτης έπεφτε απ' τον ουρανό. Στο σπίτι είχε μείνει μόνο ο Αρσένιος με τα δυο μικρότερα αδέλφια. Οι γονείς ήταν στο χωράφι, λείπανε. Τα δυο μικρά φοβήθηκαν την καταιγίδα κι αρχίσανε να κλαίνε. Ο Αρσένιος δεν φοβήθηκε. Ανησυχούσε όμως για τους γονείς που ήταν έξω στα χωράφια. Τράβηξε μπροστά στο εικονοστάσι τα μικρά, γονάτισαν κι οι τρεις και βάλθηκαν να κάνουν προσευχή. Κι επειδή ζήτησαν, τους δόθηκε. Σταμάτησε να βρέχει.

Ο πατέρας του ήταν αυστηρός. Τις αταξίες των παιδιών τις αντιμετώπιζε ρίχνοντας ένα γερό χαστούκι. Στη μάνα του όμως, ο Αρσένιος έβλεπε μεγάλη αρχοντιά. Ενώ στενοχωριόταν με τις αταξίες του, έκανε ότι δεν έβλεπε, ώστε να μην αναγκαστεί να τον μαλώσει. Αυτό συνέθλιβε τον Αρσένιο ακόμα περισσότερο. Τον έκανε να σκέφτεται:

«Εγώ έκανα τέτοια αταξία κι η μητέρα κάνει ότι δεν το πρόσεξε! Δεν θα το ξανακάνω. Πώς είναι δυνατόν να την ξαναλυπήσω;»

Όλες αυτές οι εικόνες ωρίμαζαν για να τον κάνουνε από νωρίς ένα παιδί αλλιώτικο απ' τ' άλλα. Όταν τα παιδιά της γειτονιάς φτιάχναν σπαθιά ή κουκλόσπιτα, εκείνος έφτιαχνε μικρούς σταυρούς και καλογερικά κελιά. Και όποτε το 'ριχναν στα τρελά κι ατίθασα παιχνίδια, ό-

πως η «πρώτη ελιά»¹⁶, αυτός δεν ήθελε να συμμετέχει. Ούτε ακολουθούσε όταν με τις σφεντόνες τους πηγαίνανε να κυνηγήσουν τα πουλάκια. Κάποτε ένα από τ' αδέλφια του σκότωσε ένα μικρό πουλί. Ο Αρσένιος στενοχωρήθηκε πολύ και τον μάλωσε. Πήρε το άψυχο πουλάκι στις χούφτες του και το 'θαψε με δάκρυα στα μάτια.

Οι προτιμήσεις του δεν άλλαξαν ούτε όταν άρχισε να πηγαίνει στο σχολείο. Ένα όμορφο διώροφο κτίσμα από πέτρα ήταν το σχολείο του Αρσένιου, ταιριασμένο άφογα με τα λιθόκτιστα καστρόσπιτα της Πάνω Κόνιτσας. Το Α΄ Δημοτικό. Ακόμα υψώνεται επιβλητικό απέναντι απ' την εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Σίγουρα θα 'χε να διηγηθεί πολλά –αν του δινόταν φωνή– για όλες τις παιδικές ανησυχίες του Αγίου που χάιδεψε τους τοίχους του κι έτρεξε στην αυλή του. Το αγαπούσε το σχολείο ο Αρσένιος. Οι επιδόσεις του ήταν πολύ καλές σε όλα τα μαθήματα. Αγαπημένο του μάθημα, τα θρησκευτικά μα κι η ζωγραφική. Τον ενέπνεαν οι ήρωες του '21 και του άρεσε να ζωγραφίζει τις φιγούρες τους. Πιο πολύ αυτήν του Κολοκοτρώνη με την εντυπωσιακή του περικεφαλαία. Τον έφτιαχνε τόσο όμορφα, ώστε οι συμμαθητές του ζητούσαν να φτιάξει και γι' αυτούς μια ζωγραφιά.

Ακόμα, του άρεσε ο μικρός λαχανόκηπος στην πίσω αυλή. Η φροντίδα του είχε ανατεθεί στα αγόρια, ενώ για τα κορίτσια υπήρχε ένας ανθόκηπος απέναντι. Οι μικροί μαθητές αναλάμ-

Στον κύκλο ο Άγιος Παΐσιος ως μαθητής
στο Α΄ Δημοτικό σχολείο Κόνιτσας

βαναν ευθύνες μαθαίνοντας να καλλιεργούν αηπευτικά. Ο Αρσένιος, με τη φιλοτιμία και την υπευθυνότητα που είχε πάντοτε, πρωτοστατούσε στη φροντίδα του λαχανόκηπου κι έδινε στους υπόλοιπους οδηγίες.

Στα διαλείμματα τα παιδιά συχνά συναγωνίζονταν ποιος θα πηδήξει πιο μακριά στο σκάμμα με την άμμο ή παραβγαίνανε στο τρέξιμο. Μικρόσωμος κι ευλύγιστος καθώς ήταν ο Αρσένιος, τα πόδια έφευγαν γρήγορα και στο τρέξιμο έβγαινε πρώτος. Τότε οι «χαμένοι» θύμωναν, τον έδιωχναν, τον κορόιδευαν φωνάζοντάς τον «προσφυγόπουλο». Στενοχωριόταν το μικρό προσφυγόπουλο κι έτρεχε να χωθεί στην αγκαλιά της μάνας, να βρει εκεί λίγη παρηγοριά. Και τότε η ευλογημένη Ευλογία, αντί σαν μάνα που πλήγωσαν το βλαστάρι της να σπείρει στην καρδιά του αλόγιστα άγρια ζιζάνια αντιπάθειας και μίσους, έβρισκε πρόσφορο έδαφος για να φυτέψει τους ευαίσθητους σπόρους της ταπείνωσης.

—Γιατί θέλεις να τρέχεις εκεί; Για να σε βλέπουνε και να σου λένε μπράβο; Πρόσεχε! Έχει περηφάνια αυτό. Ορίστε, τρέχα στην αυλή, έλεγε τάχα αδιάφορα η σοφή Ευλογία.

Ποτέ αυτή η μάνα δεν έσπευσε να δικαιώσει τα δικά της τα παιδιά ή να τα υπερασπιστεί στις μικροσυμπλοκές της γειτονιάς που γίνονταν επάνω στο παιχνίδι. Τα προέτρεπε να βρίσκουν το δικό τους φταιξιμό και να μετανιώνουν γι' αυτό, αντί να κρίνουνε τους άλλους. Να ’χουν α-

γάπη και να συγχωρούν. Αντί για υπερηφάνεια, μητέρα όλων των παθών, τα μάθαινε να καλλιεργούν το άνθος της ταπεινοφροσύνης.

Κι ο Αρσένιος μεγάλωνε μαθαίνοντας να συγχωρεί και ν' αγαπά. Μόλις άρχισε να διαβάζει με άνεση, βρήκε μια Αγία Γραφή και μελετούσε καθημερινά το Τετραβάγγελο. Διψούσε και για τ' άλλα αγαπημένα του αναγνώσματα, τις μικρές φυλλάδες με συναξάρια των Αγίων. Είχε μαζέψει αρκετές και τις φύλαγε σ' ένα κουτί. Τις διάβαζε, αλλά όχι απλά, σαν ξόρκι ή σαν παραμύθι. Είχε από νωρίς συλλάβει τη μεγάλη αλήθεια, πως οι Άγιοι είναι ζωντανοί, κάτι πολύ πιο όμορφο από μια αγέλαστη ζωγραφιά στον τοίχο, πολύ πιο ουσιαστικό απ' τις ευχές που μοιράζονται οι άνθρωποι στις ονομαστικές γιορτές. «Οι Άγιοι ερμηνεύουν το Ευαγγέλιο με τη ζωή τους», θα πει αργότερα. «Οι βίοι των Αγίων μας λένε τι να κάνουμε σε κάθε περίσταση»¹⁷.

Γι' αυτό αποζητούσε να μαθαίνει για όσο πιο πολλούς μπορούσε, αν ήταν δυνατό για όλους. Είχε λαχτάρα να τους μιμηθεί ακολουθώντας τα δικά τους βήματα, όπως αυτοί είχαν ακολουθήσει τα βήματα του Κυρίου. Μεσ' στην ψυχή του αντηχούσε δυνατά η προτροπή του Αποστόλου Παύλου: «Μιμηταί μου γίνεσθε καθώς κάγω Χριστοῦ»¹⁸.

Η αγάπη που είχε ήταν πηγαία, φυσική. Αν έπρεπε να πάει κάπου με τα ζώα, φρόντιζε να τακτοποιήσει πρώτα τους υπόλοιπους της παρέας. Να βάλει τον έναν πάνω στο ζωντανό, να

βολέψει και τον άλλον, να πάρει στους ώμους και τον μικρό του αδελφό.

Στην εκκλησία πήγαινε πρωί-πρωί, πριν να χτυπήσει η καμπάνα. Πολλές φορές περίμενε απ' έξω τον παπά να έρθει ν' ανοίξει την εκκλησία.

Όσο για τις νηστείες...

Μπορεί η νηστεία στο σπίτι του Πρόδρομου να τηρούνταν με ευλάβεια, αλλά αυτό για τον Αρσένιο δεν ήταν αρκετό. Οι πιο πολλοί Άγιοι, όπως διάβαζε στα συναξάρια τους, έτρωγαν ελάχιστα, μόνο για να συντηρηθούν, χωρίς να μετατρέπουν την ανάγκη της τροφής σε απόλαυση. Ο Χατζηφεντής έκανε το ίδιο. Κι αυτός, λοιπόν, έτρωγε ελάχιστα. Συχνά περνούσε με λίγο ψωμί και νερό. Μπορεί να του φερνε εξάντληση η τόσο στέρηση, αλλά ο ίδιος ένιωθε να γεμίζει από χαρά. Οι δικοί του αναγκάζονταν να τον μαλώσουν για να μην αρρωστήσει. Γι' αυτό και κείνος άρχισε να συγκαλύπτει τις πνευματικές ασκήσεις του.

Κάποιες φορές, όταν καθόταν η οικογένεια στο τραπέζι για το φαγητό, ο Αρσένιος χτυπούσε τα πόδια των μικρότερων κι εκείνα ήταν ανήσυχα.

–Τι πάθατε; Γιατί δεν τρώτε ήσυχα; ρωτούσε η μάνα.

–Ο Αρσένιος μας χτυπάει, παραπονιόντουσαν αυτά.

Ήλπιζε να τον τιμωρήσει η μητέρα, να του ξητήσει να σηκωθεί απ' το τραπέζι νηστικός. Αλλά κι όταν η Ευλογία δεν ήθελε να του στερήσει